

A SZAKKÉPZÉS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSÁNAK MUNKAERŐPIACI SZEMPONTÚ MEGKÖZELÍTÉSE

THE QUALITY ASSURANCE OF TRAINING FROM LABOUR MARKET APPROACH

SZÉKELY ÉVA PhD-aspiráns

PTE Munkaerőpiaci és Esélyegyenlőségi Tanulmányok Központja

Abstract

The Hungarian education system's problems multiplied in the last and a half decade. The social, cultural and economic changes, their expectations, in many cases resulted to exceed the adaptive ability of an educational system, and hugely affected the training institutions. Thus, the need for quality assurance of training is increasingly evident, particularly with regard to labor market integration.

All this inspired the development and testing of methods for monitoring the quality of secondary education in Baranya County.

The development of methodology has two purposes. The first is to show more nuance in the tertiary education's indicators, and the other is mapping the training conditions.

The goal was to find those areas what provide a basis for determining the activities of the training school.

Therefore, I examined the personal and material conditions and other factors that affect the academic work, such as the possibility of immersion schools, the students' attitude to work and learning, and their behavior analysis played a very important role too.

The school's role in the labor market is also an important rating consideration. We must take into account whether the school is involved in preparation of non-school training, or answers to economic needs in part or according to its professional structure maybe fully, so that when students graduate with a good choice of profession, they have a good prospect for an appropriate position in the labor market and they could start their careers in a field and a position properly acquired by their diploma.

1. A középfokú képzés minőségének munkaerőpiaci szempontú vizsgálatára alkalmas módszer kidolgozásának indokoltsága

A magyar oktatási rendszer problémái az utóbbi másfél évtizedben megsokasodtak. A társadalmi, kulturális és gazdasági változások, az ezekből fakadó elvárások sok esetben meghaladták az oktatási rendszer adaptív képességét, és mélyen érintik a szakképző intézményeket. Így a szakképzés minőségbiztosításának szükségessége egyre nyilvánvalóbb, különös tekintettel a munkaerőpiaci integrációra.

A Dél-Dunántúlon közel száz szakképzést folytató intézmény működik. Számuk teljes mértékben elegendő a tanulólétszámokhoz viszonyítva, az iskolák földrajzi eloszlása viszont ellentmondásos. A szakiskolák 60%-a Pécsen, Kaposváron és Szekszárdon helyezkedik el, a többi intézmény többsége is a gazdaságilag fejlettebb régiókban található. Éppen azokban a kistérségekben működik a legkevesebb iskola, ahol a legnagyobb arányban

élnék a tanulók nagy részét képező, nagyon rossz anyagi körülmények között élő roma gyermekek. akik számára a bejárás és a kollégiumi lakhatás megoldása komoly gondot jelent. A tanulmányok idő előtti abbahagyásának egyik fontos oka is ebben keresendő.¹

A fenti helyzetértékelést megerősíti a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által évről évre kiadott könyv 2002. évi kötete is.² A kiadvány néhány megállapítása:

- jellemző probléma a „tanügyi” dokumentációk hiánya a gyakorlati képzési helyeken;
- felvetődik a mélyebb alapozás iránti igény; egyre gyengébb eredményű és képességű tanulók maradnak a 10. évfolyam utáni szakképzési évfolyamokra;
- nagyon kevés idő jut a gyakorlati ismeretek megszerzésére esetenként az elméleti ismeretek túlburjánzása mellett;
- a szülők beiskolázási igénye, az iskolák lehetősége és a munkaerőpiac igénye nem mindig találkozik (divatszakkák → túlképzés);
- a tankönyvek gyakran elavultak; a tanulók egy része érdektelen, a diákok nem akarnak tanulni.

A pályakezdő szakmunkásokkal találkozó munkahelyi vezetők véleménye alapján³ megállapítható volt, hogy a szakmunkásképzés folyamatában egyre fontosabbá válik az általános személyiségfejlesztés. Ehhez azonban a jelenleg tipikusan alkalmazott direkt oktatási módszerek átalakítására és a diákok cselekvő tanulásának a támogatására van szükség.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara középtávú fejlesztési stratégiája 2005–2013 (szerk.: dr. Szilágyi János) című anyag is elemzi az aktuális helyzetet és jelzi a legjelentősebb problémákat. Alapvetően megváltozott a munkaerőpiac, elvárás lett a korszerű informatikai és nyelvi kompetenciák készség szintű elsajátítása. Azonban olyanok is bekerülnek a szakképzés rendszerébe, akik alapvető készség- és képességbeli hiányosságokkal rendelkeznek; a leszakadó társadalmi rétegekből az iskolákba kerülő tanulók szorgalma, tanulmányi fegyelme is gyakran kifogásolható, amivel még a környezetükben lévők tanulását is nehezítik. A szakképzésben résztvevők aránya az utóbbi 15 évben 76,1%-ról 66,5%-ra csökkent, a képzések tartalma sem igazodik a gazdaság igényeihez, ezért a szakmai és vizsgáztatási követelmények felülvizsgálata, aktualizálása elengedhetetlen.

A szakiskolákba a leggyengébb képességű gyerekek jelentkeznek, ezért az általánoson képző szakaszban nagy közöttük a bukás és lemorzsolódás aránya, a gyakorlati képzés eredményességéről csak a szakmai vizsga bizonyítványa ad információt, tehát nincs folyamat-közbeni ellenőrzés, az új igényekhez igazodóan szükséges a szakmai oktatás módszereinek a megújítása valamint a szakképzés minőségének biztosítása.⁴

Mindezek inspirálták a középfokú képzés minőségének vizsgálatára alkalmas módszer kidolgozását és tesztelését Baranya megyében.

1.1 A módszertan kidolgozásának kettős célja volt.

***Az első a felsőfokú továbbtanulás mutatóinak árnyaltabb megjelenítése,
a másik a szakképzés feltételeinek feltérképezése***

A középfokú szakképzés két típusa (szakközépiskola és szakiskola) közül a szakiskolai képzés nem a felsőfokú továbbtanulásra készít fel, így a képzés minősége nem jellemezhető a továbbtanulók arányával. Egy másik lehetőség, ami alapján az ilyen típusú iskolák jellemezhető, a Szakma Kiváló Tanulója Versenyen elért helyezések száma. Ezzel az a probléma, hogy nem minden szakképesítés vonatkozásban kerül meghirdetésre a verseny, így abból szakok, iskolák maradhatnak ki. Másrészt a kiemelkedő képességű, de legalábbis átlag feletti teljesítményt nyújtó tanulók eredményei alapján nyer minősítést a képzés,

így az nem az átlagos adatokon a tanulók teljes körének teljesítményén alapszik. A teljes kör persze lehet az iskola, annak valamely tagozata, évfolyama, szakmacsoportja vagy szakiránya a vizsgálat tárgyától függően.

Olyan területek megkeresése volt a cél, amelyek az iskola képzési tevékenységének meghatározásához alapot szolgáltathatnak.

A személyi és tárgyi feltételek vizsgálata során megállapítható, hogy a képzettség, képesítés vonatkozásban az iskolák szinte mindegyike megfelel a jogszabályi előírásoknak. Más kérdés, hogy a pedagógusok szakmai és módszertani felkészültsége hagy-e kívánnivalót maga után. E területet elsősorban a szaktanácsadói hálózat szakemberei lennének képesek véleményezni. Az iskolák a szaktanácsadók munkáját nem gyakran veszik igénybe annak anyagi kihatásai miatt. Az 1990-es évekig jól működött a szakfelügyelői, később szaktanácsadói hálózat. Erre támaszkodhattak az iskolák szakmai irányítását végző megyei tanácsoknál tevékenykedő tanulmányi felügyelők, akik rendszeresen végzett komplex ellenőrzés során összegezték egy-egy iskola oktatási, képzési tevékenységének eredményeit, egyben minősítették az iskolákat. Ennek azonban országosan kötelező szempontsora nem volt, így az országos összehasonlítást sem segítették. A tárgyi feltételek részletes vizsgálatát azért nem célszerű a módszerrel végezni, mert az OKJ változásával, új és teljesen részletezett eszközlista jelenik meg a szakmai és vizsgakövetelményekben, mint minimum feltétel. Tehát ennek megléte elvárt.

A számszerű adatok, elméleti gyakorlati eredmények átlagok a tanulmányi munkának egyik legmegbízhatóbb jellemzői.

A tanulmányi munkát befolyásoló egyéb tényezők, úgy, mint az iskola meritési lehetősége, a tanulók, munkához, tanuláshoz való hozzáállása, magatartása is igen fontos szerepet játszanak.

Az iskola munkaerőpiacon betöltött szerepe is lehet egyik minősítési szempont, hiszen nem mindegy hogy az iskolarendszeren kívüli képzés előkészítését végzi az iskola, vagy a gazdaság igényeit elégíti ki részben, vagy szakmai struktúrájának megfelelően teljes mértékben, úgy hogy közben a végzősök is jó szakmaválasztást maguk mögött tudva, megfelelő munkaerőpiaci pozícióval rendelkezve kezdik meg pályafutásukat megszerzett szakképesítésüknek megfelelően.

Ezek az adatok jellemzőek úgy a szakközépiskolai, mint a szakiskolai képzésre. Természetes, csak ilyen szempontokat képezhetik az elemzés alapját, hogy egy módszerrel mindkét iskolatípus mérhető legyen. Ezen adatoknak részben az iskola, annak vezetői tanulói, a tanárai, részben annak valamely partnere a birtokában van. Nagyon fontos, hogy az egyes adatok alatt a minőséget vizsgáló szakemberek ugyan azt értsék. Pontosán kell tehát meghatározni méréshez szükséges adatokat, jól definiálni a fogalmakat, hogy az egyes iskolák képzésének minősítése ne adjon hamis képet, az egyes iskolák képzési minőségének összehasonlítása reális képet tükrözzön.

1.2. A módszer kidolgozása

A munka megkezdése korábbi tapasztalatokra támaszkodva, a cél szem előtt tartásával kezdődött. A munkában nagy előnyt jelentett a pedagógiai gyakorlat, többek között az egyik tesztelésre kijelölt szakképző iskolában szerzett „terepismeret”. Az egyik legfontosabb lépés volt a vizsgálandó területek meghatározása. A meghatározásnál az objektivitást, az információk adatok viszonylag könnyű elérhetőségét volt szem előtt, de a szubjektív ítéletek felhasználása is fontos volt, amelyek elsősorban tanuló illetve oktatói elégedettségén alapulnak. Alkalmassá kellett tenni a módszert az önvizsgálatra, az önértékelés

során történő felhasználásra is, így a munka eredménye, ha másként nem önkéntes alapon hasznosíthatóvá válik. Lehet ugyanis, hogy a vizsgálat tömeges végzéséhez, nem lesz biztosítható megfelelő külső erőforrás. Gondolok itt a megfelelő szakembergárdára és annak finanszírozására. Fontos cél volt a vizsgálati anyag olyan módon történő összeállítására, hogy annak áttanulmányozásával szakképzésben néhány év gyakorlattal rendelkező pedagógus képes legyen az értékelés elvégzésére.

Véglegesen hat értékelési terület került meghatározásra, amelyekről a képzés minőségének elemzéséhez, majd végül egy számmal történő jellemzéséhez adatokat kell gyűjteni.

Az első két értékelési terület gyakorlatilag a tanulók (Tanulók) és az oktatók (Oktatók) elégedettségét méri fel. Lehetőséget biztosítva a személyi és tárgyi feltételek megítélésére.

A harmadik értékelési terület (Intézményvezetés) az iskola igazgatója intézményirányító tevékenységének feltérképezést teszi lehetővé, kiemelt figyelmet fordítva a minőségirányításra, a szabályozottságra, a megfelelő légkör megteremtésére és a kommunikációra.

A negyedik értékelési terület (Gyakorlati képzőhely, potenciális munkaadó) lehetőséget biztosít a gyakorlati foglalkozásokról gyűjtött információk, a gyakorlóléhelyek iskola munkáját minősítő véleményének beépítésére a minőség megítélésekor.

Az ötödik és hatodik értékelési terület (Adottságok, eredmények I. és Eredmények II.) a többnyire számszerű eredmények, mint legfontosabb fokmérők számbavételét biztosítja. Lehetőséget adva *a tanulói adottságok, másrészt a végzősök és a munkaerőpiac egymásra találásának bemutatására is.*

A részzempontok azért kerültek két vizsgálandó területbe sorolásra, mert azok nem egyenlő súlyúak. Tekintettel a kimenetre, mint elérendő célra, az ötödik értékelési terület értékelése során nyert számadatot az előző négy területhez viszonyítva dupla súllyal, míg a hatodikat háromszoros súllyal vettük figyelembe. Az ötödik értékelési terület vizsgálati szempontjai között az eredmény jellegű bukás, fegyelmi, lemorzsolódás mértéke egyrészt a beiskolázott tanulók képességeinek, magatartásának, tanuláshoz való hozzáállásának, mint adottságoknak is következménye. Ezért nem soroltuk azokat a hatodik, az Eredmények II. című értékelési területéhez.

Az egyes értékelési területekhez kapcsolódóan került sor az értékelendő szempontok meghatározására. A szempontok véglegesítésére a tesztiskolák igazgatóival külön-külön tartott első megbeszélés után került sor. Mintegy 5%-os módosítási javaslat hangzott el, jobbra az egyik iskola igazgatójától. Ezek a javaslatok az iskolai és üzemi gyakorlathoz kapcsolódtak és pontosító szerepet töltek be.

Mérési módszernek az első két vizsgálandó területre a kérdőíves felmérés kínálkozott járhatónak az érintettek viszonylag magas száma miatt. Az egyszerűsége, az átláthatóságra, az egyszerű értékelési lehetőség megteremtése alapvető fontosságú volt.

A középfokú képzés minőségének vizsgálatára kidolgozott módszer tesztelése Baranya megyében két szakképző iskolában.

1.3. A módszer tesztelése

A tesztelést eredetileg három iskolában tervezett. Az iskolák megválasztásánál szempont volt, hogy gépipari, vagy építőipari képzést végezzenek. A három iskola közül az egyik kérte, hogy ha lehetséges maradjon ki a körből, ugyanis egyéb feladatok miatt már nincs a munkához kellőkapacitása. Tudomásul véve a kérést a tesztelésre a nagymúltal rendelkező, korábban megyei „anyaiskola” szerepet is betöltő széles képzési profilú 500. számú Angster József Szakképző Iskolában, illetve az építőipari szakközépiskolából és építőipari szakmunkásképzőből több mint egy évtizede létrejött Pollack Mihály Műsza-

ki Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban került sor. Mindkét iskola szívesen vállalta a tesztelésben való szerepet, tekintettel korábbi munkakapcsolatainkra, másrészt a felmérés találkozott később megvalósítandó terveikkel is. Maga a kapcsolatfelvétel a munkában való részvétel érdekében telefonon történt. Ismertetésre került a felmérés célja, a bevonandók köre az idő és munkaigényt, valamint az igazgatói interjú időpontját. Eredetileg úgy gondoltuk, hogy egy alkalom elég a felmérés részleteinek megbeszélésére és az iskolavezetést, igazgatót is érintő kérdéskörök feltérképezésére. A valóságban egyik iskolában eltöltött három óra után újabb időpontot kellett kérni, hogy munkánkat befejezhessük. Az újabb találkozás is hozzávetőleg két óra hosszat tartott. Ezen iskola igazgatója szívesen beavatott az iskola belső ügyeibe, jól elősegítette a tanulókkal, tanárokkal kitöltendő kérdőívek kérdéseinek véglegesítését, Közösén meghatároztuk a felmérésben résztvevő tanulói és tanári (elméleti szaktanárok és gyakorlati oktatók) kört. Az Angster József Szakképző Iskolában eszerint a következő szakirányokban került sor a felmérésre a végzős évfolyamon:

Gépészet szakmacsoport

- gépi forgácsoló,
- géplakatos,

Elektrotechnika, elektronika szakmacsoport

- villanszerelő.

A felmérésben részt vevő oktatók: a fenti szakirányok elméleti és gyakorlati oktatásában közreműködő valamennyi kolléga.

Az iskola igazgatója biztosította az önkéntességet és az anonimitást, úgy a tanulók, mint az oktatók körében.

Megbeszéltük, hogy milyen számszerű eredményeket kérünk az iskolától az értékelő lapnak megfelelően. Ezek alapján a másik iskolába már pontosított kérdőívek érkeztek. Az iskola igazgatója megfelelő időt biztosított, segítette a feladat megvalósítását. A megbeszélés és interjú itt összesen kb. kettő és fél órát vett igénybe. Itt is meghatározásra került a felmérésben résztvevő tanulói és tanári kör. Eszerint a felmérésre a végzős évfolyamon a következő szakirányokban került sor:

- ács-állványozó,
- kőműves,
- festő-mázoló és tapétázó,
- burkoló.

A felmérésben részt vevő oktatók: a fenti szakirányok elméleti és gyakorlati oktatásában közreműködő valamennyi kolléga.

Az iskola igazgatója vállalta, a kérdőívek sokszorosítását és azt, hogy gondoskodik azok kitöltetéséről.

A kérdőívek kitöltése megtörtént és kiértékelése nehézségek nélkül megtörtént. Néhányan nem minden kérdésre adtak választ. A válaszok köre a feltevésünk szerint nagyjából a lehetséges változatokat követi, azonban egy valóságot jól tükröző átlag meghatározását lehetővé teszi.

Az iskolák, a tőlük kért adatokhoz csak szöveges értelmezést kaptak és nem egy pontosan, tárgyszerűen kitölthető táblázatot. (Ezért e munkához a szükséges energiának a többszöröse kellett.) Az összegyűlt tapasztalat alapján egy jól áttekinthető, könnyen kezelhető táblázat készült, amely a további vizsgálatokhoz alkalmazható.

1.3.1. 500. számú Angster József Szakképző Iskola

Interjú az iskola igazgatójával

Az intézmény a múlt század harmincas éveiben épült ipariskola céljára. Tantermei ennek megfelelően kerültek kialakításra. Elérhetősége kedvezőnek mondható, mert a vasúti pályaudvar és a távolsági autóbusz közlekedés is viszonylag könnyen elérhető. Városi közlekedési kapcsolata is jónak ítéltető. Az épület műszaki állapota kora ellenére jónak mondható, de egyes területeken felújításra szorulna. (Vizesblokkok, egyes tantermek.) Az intézmény oktatástechnikai felszereltsége megfelelő, a legkorszerűbb eszközökből azonban többre lenne szükség (projektor, lap-top, digitális tábla). Az oktatóhelyek műszaki állapota változó, szaktantermi ellátottság hiányos. A testi nevelés lehetőségei korlátozottak, az iskolában csak torna szoba áll rendelkezésre. A szakmai orientáció feltételei adóttak, de probléma, hogy a konkrét szakképzés megkezdése csak később lehetséges, holott több tanuló esetében jelentős motiváló erő lenne a gyakorlati képzés előre hozatala legalább a 10. osztályba. A tantestület felkészültsége, pedagógiai kulturáltsága megfelelő, szakképzetlen tanár illetve szakoktató nem tanít az intézményben. Az iskolavezetés humánus, szakmai és emberi megítélésük igen pozitív. Az intézményben egyedi minőségirányítási rendszert alkalmaznak. Rendszeres óralátogatásokkal ellenőrzik a tanárokat, orvosolják a felmerülő problémákat.

Az iskolafenntartóval való kapcsolat jónak ítéltető.

Az igazgató sajátos problémaként értékelte, hogy a 10. osztályban gyakorlatilag nincs pályaválasztás, ezzel senki sem foglalkozik. A szakképzés megkezdésének kitolását a 16–17. életévre pedig éppen az indokolta, hogy a tanulóknak legyen idejük a megfontolt pályaválasztási döntésre. Ezzel szemben a 8. osztályban meghozott iskolaválasztás gyakorlatilag a pályaválasztást erősen determináló elővételezett döntésnek minősül, így a pályaválasztás gyakorlatilag maradt a 8. osztályosok nehéz feladata.

A pedagógusok értékelési rendszerét jelenleg dolgozzák ki, az igazgató véleménye szerint nem lesz problémamentes a törvény szerinti bevezetése és alkalmazása. Az intézményben 11 munkaközösség van, melyek egyéni programmal dolgoznak. Rendszeres értekezleteken vitatják meg a feladatokat. Az iskola részt vesz a Szakképzés Fejlesztési Programban, mely 2011-ig ad feladatot a tanároknak. A fejlesztési program kísérleti szakaszában igen aktívan vett részt a tantestület a munkában. A Területi Integrált Szakképzési Központban az iskola konzorciumi tagként vesz részt. Szakmai törekvés az intézet vezetésének, hogy az egyes szakterületeken belül felmenő rendszerben a technikus kimenetig legyen további lehetőség a diákok számára szakmai fejlesztésük segítésére. Az új OKJ két szakmában már bevezetésre kerül.

Diákönkormányzat folyamatosan működik az iskolában. A szakképzési hozzájárulást, mely 5–10 Mft/év átlagosan minden évben korszerű eszközök vásárlására fordítják első sorban a szakképzés tárgyi feltételeinek javítása céljából.

A pedagógiai program átdolgozása folyamatban van, mely a korszerű szakképzés megvalapozása, a tanulók motiválása és a piacképes szakmák irányában kíván jelentős elmozdulást elérni. További egyeztetést igényel még a kamarákkal és a nagyobb munkaadókkal való folyamatos kapcsolattartás is. Gyakran érdekellentéteket kell kezelni, melyek kapcsán a pedagógiai és a szakmai szempontok összhangját is biztosítani szükséges az iskolavezetésnek. Figyelemre méltó, hogy az iskolavezetés előírja a tanmenetkészítést és annak alkalmazását a szaktanárok számára. Ezzel is segítve a minőségi nevelő oktatás színvonalának emelését, a hatékony oktatást.

Az igazgató véleménye alapján megállapítható, hogy szakképzésünk alapvető problé-

májaként a 9–10. osztályok eddigi gyakorlatát, a konkrét képzés későbbre tolását látja, valamint 10. osztályban hiányzik – véleménye szerint – a pályaválasztási tanácsadás gyakorlati realizálása, azzal nem foglalkozik senki sem, az a 8. osztállyal véget ér.

Tanulók körében végzett felmérés összegzése:

Szakmai okokból végzős szakmunkás évfolyamokat kérdeztünk meg, elsősorban az elméleti és gyakorlati képzés minőségéről, pályaválasztásuk körülményeiről. Az elméleti képzést vizsgálva megállapítható, hogy csupán 10% minősítette a képzést érdekesnek, színesnek. A döntő többség 60% sematikusnak, monotonnak, de bőséges szakmai információt nyújtónak ítéli az elméleti órákat. 18% szerint egyszerűen monoton, és elég magas 12% szerint nem is megfelelő az elméleti képzés. A legjellemzőbb szakmai órák színvonalát 9% gyengének, 44% átlagosnak, 41% jónak és 6% kiválónak minősítette. A tanmühelyi foglalkozásoknál is hasonlóan 6%-os a kiváló minősítés 29% a jó, 32% az átlagos és 33% (igen magas) a gyenge minősítés. Elgondolkodtató, hogy a gyakorlati foglalkozások esetében vajon milyen problémák okozhatták az adott válaszokat. A külső üzemi gyakorlatok minősítésénél is hasonló kép tárul a vizsgáló, elemző pedagógus elé. Mintegy 25% minősítette gyengének a gyakorlati foglalkozások színvonalát, 16% átlagosnak, 31% jónak és 28% kiválónak minősített. A nagymértékű szóródás oka valószínű több tényező lehet. Egyrészt sokan már talán leendő munkaadójuknak is tekintik a gyakorlati képző helyet, másrészt vannak jelentős számban olyan tanulók, akiknek nem tudott a gyakorlati képzőhely megfelelő munkát biztosítani, vagy az nem volt nekik megfelelő. Jelentős szerepe van ebben a munkáltató aktuális megrendeléseinek, munkaellátottságának, szakmai színvonalának is.

Amennyiben újra választana szakmát, mit tenne kérdésre is elgondolkodtató válaszok érkeztek. Mindössze 14% választaná biztosan ezt a szakmát, 49% valószínűsíti, hogy ezt választaná, 19% nem ezt a szakmát választaná és 17% teljesen más szakirányt választana, ha újra pályaválasztó szituációba kerülne. A mi alapján választotta továbbtanulása színvonalát az adott iskolát kérdésre mindössze 10% válasza volt az, hogy arra a szakmára, munkakörre ott készítik fel. 52% azt válaszolta, hogy fontos számára az ott megszerzett szakképesítés, 20% szerint mások ajánlására, vagy reklám hatására döntött az iskola mellett. Megdöbbentő, hogy 17% véletlenszerű választást jelölt be. Mindezek az adatok megkérdőjelezik a pályaválasztás megalapozottságát, tudatosságát, valószínűsítik, hogy nem is volt szakemberrel végzett orientációs vizsgálat az iskolaválasztás előtt. A következő kérdés arra vonatkozott, hogy ajánlaná e másoknak is ezt az iskolát? 16% igen, 28% valószínű ajánlaná, 40% bizonytalan és 16% nem ajánlaná másoknak az iskoláját. A tanuláshoz való hozzáállását saját megítélése szerint 3% tartja mindenben megfelelőnek. Készül az órákra és szeret is szerepelni. 8% úgy ítéli meg, hogy készül ugyan az órákra, de nem szeret szerepelni. 43% vallja azt, hogy nem mindig készül fel, de az órákon, foglalkozásokon aktívan részt vesz. 37% gondolja magáról, hogy nem készül fel az órákra, de tud annyit, amennyit elvárnak tőle.

A szakmai elméleti tanárok szakmai felkészültségére vonatkozó kérdésekre 25% kiválónak minősített, 45% jó, 27% átlagos, és 3% a gyenge minősítést adná tanárainak. Az előadói stílus alapján pedig a következő minősítések születtek. 31% érdekes színes egyéniség, kiemeli a lényegét, 49% monoton egyhangú, de a lényegét kiemeli, 9% érdekes, színes egyéniség, de a lényegét nem emeli ki, 11% pedig úgy véli, hogy monoton egyhangú az előadó stílusa, és a lényegét sem emeli ki az óráján.

A következő kérdés az elméleti órák hangulatára vonatkozott. 18% véleménye szerint a tanulók többsége szereti ezeket az órákat. 40% jól minősít, minden konfliktust meg tudnak

beszélni. 31% úgy véli, hogy ha hibáznak valamiben, feszélyezteté válik a hangulat. 10% a szorongó, hibázástól féltő tanuló. A gyakorlati oktató szakmai felkészültségét minősítő kérdésre 8% a gyenge, 19% az átlagos, 38% a jó és 35% a kiváló minősítést adta. Milyen kép alakult ki Önben a gyakorlati oktatójáról kérdésre 33% a segítőkész, kedves türelmes jelzőket alkalmazta, 24% szerint barátságos, de hibák esetén türelmetlen ideges jelzőt használta, 32% korrekt követelménytámasztó és 11% a távolságtartó, kimért választ részesítette előnyben.

A gyakorlati foglalkozások szakmai előkészítettségét eszközök, gépek biztosítottságát kérdezve 38% vélte úgy, hogy elfogadható, 28% szerint megfelelő, ugyancsak 28% jónak minősített, és 6% szerint kiváló az előkészítettség.

Az oktatás szemléletességéről, az egyes demonstrációs eszközök használatáról az elméleti órákon igen megosztó volt a válaszok aránya. 9% szerint mindig használnak technikai eszközöket az oktatók és a tanulók is. 41% szerint rendszeresen használják, 10% szerint lényegében csak az oktatók használják és 40% szerint ritkán használnak technikai eszközöket az órákon.

A gyakorlati foglalkozásokon megfelelő számban vannak e korszerű kéziszerszámok, gépek, kérdésre 17% az egyértelmű igen válasz. 21% szerint rendelkezésre állnak, 33% pedig úgy véli, hogy biztosítottak, de nem korszerűek a rendelkezésre álló eszközök. 29% úgy látja, hogy sem minőségben, sem mennyiségben nem megfelelőek a rendelkezésre álló eszközök. Végül az utolsó tanulói kérdés a tankönyvre, jegyzetek, munkafüzetek biztosítottságára és megfelelőségére vonatkozott. 25% szerint elfogadható ezeknek a segéd-eszközöknek a hozzáférése, minősége, 36% szerint megfelelő, 34% jónak minősítette, 5% kiválóan értékelte ezeket a segéd-eszközöket.

A gyakorlati képzőhelyek (potenciális munkaadók) vezetőivel folytatott interjúk tapasztalatainak összefoglalása:

Az 500. sz. Angster József Szakképző Iskolában az iskola vezetőjét megkaptam a hiányszakmák gyakorlati képzőhelyeinek elérhetőségét. Ezek képviselőivel beszélgettem a teljes körű információgyűjtés érdekében.

Az interjú alanyai változatos képet mutattak, úgy az interjú témájának megközelítése, mint a válaszok tartalmát illetően. A válaszadók képzettsége, oktatási tapasztalata, valamint az a tény, hogy részt vettek-e korábban elméleti oktatóként a szakképzésben, meghatározó volt a kérdések feldolgozásában. Azok a válaszadók, akik korábban tanárként dolgoztak a szakképzésben, majd vállalkozóként esetleg szakmai érdekképviselői vezetőként működnek közre a szakmai gyakorlati képzésben, komplex megközelítést adtak a kérdések megválaszolásában és azok alapvetően pedagógiai megközelítést mutattak. A válaszadók másik csoportja gazdasági racionalitást mutatott a kérdések kezelésében.

A válaszadók mindegyike alapvető kérdésként kezelte a tanulók felkészültségét, melyvel kapcsolatban a vélemények egybehangzóak voltak. A szakképző helyek vezetői szomorú tényként állapították meg, hogy a tanulók szellemi felkészültsége, és mentális állapota is romló tendenciát mutat, amely nem az utóbbi évek tapasztalata, hanem több mint tíz éve mutatkozó tendencia. Meggyőződésük, hogy az, a társadalmi, gazdasági változásoktól nem elválasztható folyamat, a szülők, a családok sorsának alakulása alapvetően meghatározza a gyermekek szocializációját, mely negatív eredményként megmutatkozik a tanulás, a munka iránti motiváció hiányában, a felkészültség hiányában. A probléma kezelésében affinitásuk különböző, ám többségük komoly erőfeszítést tesz a felzárkóztatásra, az iskolával együtt. Minden szakmacsoportban fontos, talán a legfontosabb kérdésként kezelik a matematikai (alapfokú műveletek!) ismeretek hiányából adódó problémák keze-

lését, hiszen az anyagfelhasználás, azok költségszámítása a tanulók későbbi életének meghatározó feladata lehet. Általános tapasztalat, hogy erre a hiányt pótló tevékenységre a gyakorlati képzés első évét rá kell szánniuk.

Az elméleti oktatás vonatkozásában egységes volt az a vélemény, mely szerint az elméleti oktatást végző tanárok a tőlük elvárható erőfeszítéseket megteszik, azonban lesújtó véleményük volt a képzéshez fűződő tananyagok korszerűségére vonatkozóan. Halaszthatatlannak tartják a korszerű tankönyvek megjelentetését, a több évtizede használatban lévő tananyagok felváltását. Ezzel összefüggésben jegyezték meg, hogy az újabb és újabb anyagfajták megjelenése és a technológia gyors fejlődése az elméleti oktatást végző tanárok továbbképzésében is nagyobb intenzitást igényelne intézményes formában.

Az oktatás személyi, tárgyi, technikai feltételei változó minőségben minden szakmacsoportban biztosítottak. Azokon a képzőhelyeken, amelyek rendszeresen pályáznak a gyakorlati szakképzők számára elérhető finanszírozási forrásokra, lényegesen jobb, mint ott, ahol ezekkel a lehetőségekkel nem élnek, vagy nem tudnak élni. Az interjúk egyértelmű tapasztalata, hogy a magasán kvalifikált, a szakmai érdekképviseleti szervezetekbe szerepet vállaló gyakorlati képzést folytatók jobb eredményességet mutatnak a nyertes pályázatok vonatkozásában. Ez nyilvánvalóan köszönhető a friss információknak, a jobb pályázati készségnek.

Tanulószerződést mindegyik megkérdezett köt, ezek rendszerét általában jónak tartják, fontos kérdésként kezelik, hogy mindkét fél számára jogokat és kötelezettségeket rögzít, mintegy keretbe foglalva a gyakorlati képzéssel kapcsolatos feladatokat. Egy kivétellel mindnyájan jobbnak tartják, mint a megállapodást. A kivételt, egy hosszú ideje elméleti és gyakorlati képzést is folytató tanár jelentette, aki több mint három évtizede oktat a gépészeti szakmacsoportban, akinek meggyőződése, hogy pedagógiai szempontból mindez szükségtelen, a megállapodások rendszere elegendő.

Általános észrevételek:

- A szakképzés pályaorientációs időszaka, a 9–10. osztály nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Eredményesebb volt a szakképzés tíz évvel ez előtti rendszere. A tanulók fogékonysága, (inkább irányíthatósága) 14 éves korban erőteljesebb – elvesztett időként érzékelik a gyakorlati képzők ezt az időszakot és szerintük szinte behozhatatlan hátrányokat halmoznak fel a tanulók a pályaorientáció időszakában, amelyek megnehezítik számukra és a gyakorlati képzést folytatók számára is a közös munka eredményességének biztosítását.
- A hiányszakmák erkölcsi elismeréséért a politika szereplői is tehetnének a PR eszközeivel – Bajorországban például a miniszterelnök adja át a szakmunkás bizonyítványokat. Az ösztöndíjak megemelését a hiányszakmák esetében a megkérdezettek többsége üdvösnek tartaná.

Adottságok, eredmények

Az Angster József Szakképző Iskolába jelenleg géplakatos szakmát 42 fő (ebből 31 fő 11. évfolyamos, 11 fő 12. évfolyamos, azaz végzős). Fémforgácsoló szakmát 46 fő (ebből 30 fő 11. évfolyamos, 16 fő 12. évfolyamos, azaz végzős). Villanszerelő szakmát 66 fő (ebből 21 fő 11. évfolyamos, 26 fő 12. évfolyamos és 19 fő 13. évfolyamos, azaz végzős) összesen 154 fő tanul. Közülük 80 fő, a tanulók közel 60%-a tanulószerződéssel vesz részt a gyakorlati oktatásban, a hátrányos helyzetű tanulók száma 16 (arányuk 10,39%), tanulásban akadályozott 1 fő (aránya 0,65%). Az elmúlt évben az azonos szakirányokban tanulók száma 156 volt, majdnem azonos az ez évvel. Megrovás, szigorú megrovás büntetés kiszabására az elmúlt évben 4, illetve 6 esetben került sor a fenti szakirányokban tanulók között. Igen jelentős volt a lemor-

zsolódás 37 fő (23,7%) e szakirányokban. Az elméleti átlag 2,97, a gyakorlati 3,27 volt. Az országos SzKTV-n egy II. és egy 7. helyezést értek el a részt vevő tanulók.

A fenntartó önkormányzat és a kamara képviselő egybehangozón értékelték az iskola oktató tevékenységét. Jónak ítélték a feltételeket személyi és tárgyi vonatkozásban is, a képzési tevékenység, az belső iskolai műhelymunka, az oktatóközösség egysége még javítható.

1.3.2. Pollack Mihály Műszaki Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium

Interjú az iskola igazgatójával:

Az intézmény építészeti kialakítása, környezete igen jónak mondható. Felújított épületben folyik az elméleti oktatás, tágas korszerű eszközökkel jól felszerelt termekben. A csoportfoglalkozások mellett időnként a frontális osztálymunka és az egyéni feladatmegoldás dominál. Előnyként értékelhető, hogy a tanműhely közvetlenül az iskola mellett – annak udvarában – található, így az elmélet és a gyakorlat között élő kapcsolat könnyen kiépíthető. Az iskola megközelíthetősége igen kedvező, a vasútállomás, távolsági autóbusz pályaudvar, de a városi autóbusz közlekedés is közvetlenül a szomszédságban elérhető. Oktatástechnikai felszereltsége igen jónak ítéltető, 16 tanteremben projektor, megfelelő segédanyagok és minden oktatónak laptop áll rendelkezésére. Az Internet minden teremben elérhető, de rendelkeznek belső hálózattal is, melyet rendszeresen használnak a tanár kollégák. A tanteremkialakítása jónak mondható, a szaktantermi ellátottság maximális. A gyakorlati oktatóhelyek szintén korszerűen felszerelt, a legújabb technikát bemutató és oktató berendezésekből állnak.

A testi nevelés területén azonban sajnálatos hiányosságok vannak az intézményben. Sportlétesítménnyel nem rendelkeznek, tornatermük sincs. Ezen a területen jelentős fejlesztésre, pályázati források bevonására lesz szükség a jövőben.

A szakmai orientációs órák az iskolában oktatott építőipari szakmákat mutatják be, készítenek fel a tanulókat a 10. osztályban bekövetkező konkrét szakmaválasztásra. A szakmai orientáció színvonala a szakképzéshez hasonló, a szükséges gépek, eszközök rendelkezésre állnak, a tanulók motiválása biztosított. Az intézmény igazgatója minden évben olyan szakmai fórumot is szervez, melyen szakmabemutatók, korszerű eszközök is megismerhetők a tanulók számára. Ezeket a rendezvényeket „műszaki hónapoknak” nevezték el és igen népszerűek a tanulók körében.

A tantestület felkészültsége, pedagógiai kulturáltsága megfelelő, szakképzetlen kolléga nem tanít az iskolában. Az iskolavezetés jó színvonalú irányító munkát végez, szakmai és emberi megítélésük kedvező a tanulók és a tanárkollégák körében is. 2005-től alkalmazzák az ISO 9001/2000-es minőségirányítási rendszert, melynek igen kedvező fogadtatása volt a kollégák körében.

Az iskolafenntartóval való kapcsolatuk igen jónak mondható, kamarával és több munkáltatóval is napi kapcsolatban van az iskola. Igen elterjedt a tanulószerveződések rendszere, mely kedvező háttérrel teremt a tanulók számára a magas színvonalú szakképzésbe való bekapcsolódásba.

Az intézmény 1000 és 1100 közötti tanulólétszámmal dolgozik, tervezik szakképzési társulás létrehozását Bóly és Siklós szakképző iskoláival. A tanulók elhelyezkedése nem okozott eddig problémát, de konkrét adatokkal erre vonatkozóan még nem rendelkeznek. Az igazgató megítélése szerint 60% fölött van az elhelyezkedési arány a frissen szakmunkászvizsgázottak körében. Nehezíti az adatbekérést, hogy a szakmunkászvizsga után közvetlenül még nem mindenki akar dolgozni a fiatalok közül, sokan „szabadságotlák magukat” az utolsó nyár jegyében.

A kamarákkal közösen szerveznek mestervizsgákat is, mely emeli az egyes szakmák presztízsét és színvonalát is. Az iskolában integrált formában foglalkoznak sajátos nevelési igényű tanulókkal is. A szociális hátrányok mérséklésére kollégiumi elhelyezést, étkeztetést is biztosítanak.

Az igazgató megítélése szerint az iskola oktató nevelő munkája alapjaiban jónak mondható, fejleszteni elsősorban a pedagógusok szakmai és módszertani kultúráját lehetne, folyamatos képzésekkel, továbbképzésekkel.

Az igazgató véleménye szerint a magyar szakképzés alapvető problémája, hogy a belépő diákok motivációja alacsony, előképzettségük hiányos, melyet tovább ront, hogy a 9–10. osztályokban nincs még szakképzés, a gyakorlatok csak igen korlátozott teret kaphatnak a tantervekben.

Pollack Mihály Műszaki Szakközépiskolában következő szakirányokban történt a felmérés:

- ács-állványozó,
- kőműves,
- festő-mázoló és tapétázó,
- burkoló.

A tanulók körében végzett felmérés:

Ebben az iskolában is végzős évfolyamokat kérdeztünk ugyanazokkal a kérdésekkel, ugyanolyan feltételek mellett, mint a másik iskolában. A sajátos körülményekből adódóan azonban különösen néhány területen eltérő adatokat kaptunk. Elgondolkodtatóak a pályaválasztás körülményeire adott válaszok, melyek jelzik, hogy ezen a területen lényeges előrelépésre lenne szükség.

A tanulók elméleti képzésről alkotott véleményét kérdeztük elsőként. A 0%-os nem megfelelő arány akár hízlelő is lehetne, ha a sematikus monoton 10% mellett nem lenne ott az 54%-os monoton, de bőséges információt nyújtó vélemény. A válaszok azt jelzik számunkra, hogy a módszertani kultúra fejlesztése terén van még mit tenni a szakképző iskolákban is. Némileg vigasztaló 36%-os érdekes, színes, jól szervezett elméleti órák aránya a tanulói vélemények alapján. A legjellemzőbb szakmai elméleti órák színvonalának minősítése némileg kedvezőbb képet nyújt számunkra. A gyenge 2% mellett az átlagos 46%-os válaszadási arány áll, mely teljesen megegyezik a jó minősítéssel, szintén 46%. Kiváló osztályzatot 6% adna a legjellemzőbb elméleti órákra.

A tanműhelyi gyakorlati foglalkozások minősítésére vonatkozott a következő kérdés. A 10%-os gyenge minősítés mellett, 34% átlagos osztályzatot adna. A 48% jó és 8% kiváló minősítés mellett, az látható, hogy ezek a foglalkozások általában megfelelnek a tanulók igényeinek. Lényegesen gyengébb képet kapunk a külső üzemi gyakorlatok minőségére. Ebből is látható, hogy az iskola előrébb jár a műszaki színvonal tekintetében, mint az aktuális ipari munkahelyek. A 24%-os gyenge osztályzat mellett, 22%-ban az átlagos „jegyet” adták a tanulók az üzemi gyakorlatokra. Ezzel szemben a 48% jó és a 6% kiváló minősítés azért azt jelenti, hogy vannak már élvonalbeli képzőhelyek az iparban is.

A következő kérdések a tanulók pályaválasztására vonatkoztak. Elsőként azt a kérdést tettük fel, ha újra választania kellene, mit választana, 17% válaszolta azt, hogy biztosan ezt a szakmát választaná. 35% csak valószínűsítette, hogy ebben gondolkodna újra. 6%-ban olyan válasz érkezett, hogy nem ezt a szakmát, szakképesítést választaná. Megdöbbentő, hogy mintegy 42% válaszolta azt, hogy teljesen más szakirányt választana, ha még egyszer választási helyzetbe kerülne. A megalapozatlan pályaválasztásra és szakmai orientációra utalnak ezek a válaszok. Ezt a feltételezést alátámasztják a következő kérdésre

adott válaszok is. Mi alapján választotta az adott iskolát kérdésre 5% válaszolt úgy, hogy az iskolában felkészített szakmát, munkakört szeretné gyakorolni, abban akar dolgozni a végzés után. 56% úgy válaszolt, hogy fontos számára az a szakmai terület, melyet az iskolában oktatnak. 10%-ban mások, szülők, barátok, reklámok hatására választotta az iskolát, és igen magas 29% azoknak az aránya, akik véletlenszerűen kerültek ebbe az iskolába. Talán nem is volt semmilyen pályaelképzelésük. Az általános iskolai pályaválasztási tevékenység minőségét, egyáltalán létezését kérdőjelezzik meg az ilyen válaszok.

Az iskolát ajánlaná e másoknak adott esetben kérdésre, 43%-os igen válasz érkezett, mely figyelemre méltó. A valószínű, hogy ajánlaná kérdésre is 32% válaszolt. A bizonytalanok számaránya 19%-os, és 6%-ban úgy ítélik meg, hogy nem ajánlanák másoknak választott iskolájukat. Mindez mutatja az iskola pozitív megítélését, bizonyos értelemben még a rossz pályaválasztók körében is.

A következő igen tanulságos kérdés a tanulónak a hozzáállására vonatkozott, hogy mindezt hogyan látja ő maga. Megdöbbentő, hogy 0%-os volt a válasz a rendszeresen készülő és az órákon szívesen szereplő kérdésre. Mindössze 7%-ban készül rendszeresen, de az órákon nem szeret szerepelni válaszarány érkezett. 37%-ban nem mindig készül, de az órákon szeret szerelni válasz volt jellemző, és mintegy 56% jellemzően nem készül fel, de tud annyit, amennyit elvárnak tőle választ jelölte be. Ők valószínűleg a notórius nem tanulók, de jó képességű tanulók lehetnek, akik az órákon az elégséges szintet képesek megtanulni, és ennyivel meg is elégednek.

Kissé meglepőek, a szakmai elméleti tanárok szakmai felkészültségére vonatkozó kérdésekre adott válaszok. Gyenge minősítés 0%, átlagos 19%, és 50%-ban minősítik tanáraikat jól felkészültnek, és mintegy 31%-os a kiváló minősítés. Az előadói stílusuk alapján történő besorolásnál 7%-os az egyhangú, monoton jelzőt kapta, 8%-ban az érdekes, színes egyéniség, de a lényeget nem emeli ki magyarázatai során. 31% szerint a tanárok többsége monoton egyhangú előadó, de a lényeget kiemeli magyarázatai során. 54% szerint – a többség – véleménye viszont az, hogy érdekes, színes egyéniségek és a lényeget is kiemelik magyarázataik során. A szakmai elméleti órák hangulatára vonatkozott a következő kérdés. 30% szerint a tanulótársak szeretik ezeket az órákat. 43% úgy minősít, hogy minden konfliktust meg tudunk beszélni, 19% pedig úgy érzi, hogy ha valahol hibát követnek el a tanulók, akkor feszélyezett hangulat uralkodik el az órán, és 8% szorong, nehogy hibázzon.

A válaszokban erőteljes szóródás mutatkozott a gyakorlati szakoktatók megítélésében. 11% szerint gyenge az oktatója szakmai felkészültsége. (Elég magas arány.) Átlagosra értékel 27%, jó minősítést ad 33%, és 29%-ban kiválóra értékeli az oktatója szakmai felkészültségét.

Ebben az értékelésben is megjelennek az oktatók szakmai továbbképzési hajlandóságának értékei, melyek a szakmai és a pedagógiai munkában is éreztetik hatásukat.

A gyakorlati oktatóról kialakult kép is alapvetően kedvező. A segítőkész, kedves, türelmes választ 23% válaszolta. A barátságos, de a hibák esetén türelmetlen ideges 45%-ra jellemző a tanulók megítélése szerint. Korrekt és követelménytámasztó 23% értékelésében, míg a távolságtartó, kimért jelzőt 9% választotta gyakorlati oktatójára. A gyakorlati foglalkozások szakmai előkészítettségére vonatkozó kérdésekre 34% az elfogadható, 19% a megfelelő minősítést 43% a jó, valamint 4% a kiváló jelzőt kapta a tanulóktól.

A szemléltető oktatást segítő eszközök használatára vonatkozott a következő kérdés. 8% szerint az oktatók és tanulók is mindig használják ezeket az eszközöket. 25% véli úgy, hogy igen gyakran kerülnek alkalmazásra ezek az eszközök. 19% véleménye az, hogy elsősorban az oktatók használnak oktatástechnikai eszközöket a tanulók alig, míg 48%

véli úgy, hogy ritkán kerülnek használatra ilyen szemléltető eszközök. Ezekben a válaszokban is a módszertani kultúra fejlesztésének szükségessége vonható le következtetésként.

A különféle gépek, kéziszerszámok biztosítottasága és minősége megfelelő e a gyakorlati foglalkozásokon kérdésre adott válaszokban is nagy szóródás látható az egyes válaszok között. 34% úgy ítéli meg, hogy minden tekintetben megfelelőek ezek az eszközök, 36% szintén hasonlóan látja, megfelelőnek ítéli a szükséges eszközöket, 15% szerint rendelkezésre állnak, de nem korszerűek, és szintén 15% szerint sem mennyiségben, sem minőségben nem megfelelőek a kéziszerszámok, gépek, melyeket a gyakorlati foglalkozásokon használnak.

A taneszközök, munkafüzetek, tankönyvek, jegyzetek rendelkezésre állására és minőségére vonatkozott az utolsó kérdésünk. Elfogadható volt a válasz 12%-ban, megfelelő 40%-os arányban. Jó minősítést 46%-ban adtak a tanulók, míg kiválóra mindössze 2% értékelte a tankönyveket, munkafüzeteket.

A gyakorlati képzőhelyek (potenciális munkaadók) vezetőivel folytatott interjúk tapasztalatainak összefoglalása:

A Pollack Mihály Műszaki Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium vezetője megadta számunkra a hiányszakmák gyakorlati képzőhelyeinek elérhetőségét. Ezek képviselőivel elbeszélgettünk a teljes körű információgyűjtés érdekében.

A válaszadók képzettsége, oktatási tapasztalata, valamint az a tény, hogy részt vett-e korábban elméleti oktatóként a szakképzésben, itt is meghatározó volt a kérdések feldolgozásában. Az itt megkérdezettek összességében is készségesebbnek mutatkoztak a kérdések megválaszolásában. Úgy találjuk ez összefüggést mutat azzal, hogy az itt vizsgált szakmák jobban kapcsolódnak a szolgáltatás területéhez. Azok a válaszadók, akik vállalkozóként esetleg szakmai érdekképviselői vezetőként működnek közre a szakmai gyakorlati képzésben, komplex megközelítést adtak a kérdések megválaszolásában.

A válaszadók mindegyike alapvető kérdésként kezelte a tanulók felkészültségét, melylyel kapcsolatban a vélemények egybehangzóak voltak. A szakképző helyek vezetői a tanulók felkészültségét hiánynosnak tartják. Úgy vélik, hogy a problémák többsége az otthoni nevelésből, vagy éppen annak hiányából fakadnak, hogy a tanulók zöme olyan családi környezetből érkezik, amely eleve determinálja a gyerekek tanulás, munka iránti motivációit. A gyakorlati képzőhelyek a tanulók motiválására komoly erőfeszítéseket tesznek. Erre a tevékenységre a gyakorlati képzés első évében fordítanak nagyobb gondot. A motiváció hiányával kapcsolatban meggyőződésük, hogy a szakpolitika kommunikációs tevékenysége pozitív hatást gyakorolhat a szakképzésben résztvevők számának növekedésére.

Külföldi tapasztalataik alapján úgy vélik, hogy a szakmunka anyagi elismerését a piac kikényszeríti, azonban az erkölcsi elismerés, vagy annak ösztönzése a szakpolitika feladata. Fontosnak tartják, hogy a pályaválasztás ne csupán a pedagógiai intézmények feladatát képezze, hanem abban aktívan vegyenek rész a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezetek is.

Az elméleti oktatást tekintve az a vélemény, hogy az elméleti oktatást végző tanárok a tőlük elvárható erőfeszítéseket megteszik, azonban lesújtó véleményük volt a képzéshez fűződő tananyagok korszerűségére vonatkozóan. Közülük néhányan részt vettek az OKJ felülvizsgálatára vonatkozó tevékenységben, tananyagfejlesztésben és érthetetlennek tartják, hogy a két éve befejeződött munka eredménye nem hasznosul az oktatásban. Attól tartanak, hogy az a szellemi és anyagi ráfordítás, amely a korszerű ismereteket hordozó új tankönyvekben megjelenhetett volna esetleges megjelenésük idején már elavult lesz, hi-

szen a technológiai fejlődés gyors. Halaszthatatlannak tartják a korszerű tankönyvek megjelentetését, a több évtizede használatban lévő tananyagok felváltását. Ezzel összefüggésben jegyezték meg, hogy az újabb és újabb anyagfajták megjelenése és a technológia gyors fejlődése az elméleti oktatást végző tanárok továbbképzésében is nagyobb intenzitást igényelne intézményes formában.

Az oktatás személyi, tárgyi, technikai feltételei változó minőségben minden szakmacsoportban biztosítottak. Azokon a képzőhelyeken, amelyek rendszeresen pályáznak a gyakorlat szakképzők számára elérhető finanszírozási forrásokra, lényegesen jobb, min ott, ahol ezekkel a lehetőségekkel nem élnek, vagy nem tudnak élni. Az interjúk egyértelmű tapasztalata, hogy a magasban kvalifikált, a szakmai érdekképviseleti szervezetekbe szerepet vállaló gyakorlati képzést folytatók jobb eredményességet mutatnak a nyertes pályázatok vonatkozásában. Ez nyilvánvalóan köszönhető a friss információknak, a jobb pályázati készségnek.

Kritikával illeték a pályázati kiírások feltételeit, melyek kedvezőtlenek az alacsonyabb értékű eszközigényt, ám magasabb tanuló létszámot felmutatók számára. Úgy értékelték, hogy a pályázatok pénzügyi keretfeltételei a belépést sem engedik meg ezen pályázói kör számára. Az alacsonyabb eszközigénnyel működő szakmák képviselői úgy vélik, hogy kiszorítják őket azok a pályázók, akik nagyobb értékű gépi beruházást terveznek, magas szintű technológiát alkalmaznak, vagy jó „hátszéllel” bírnak. (Az utóbbi nyilvánvalóan szubjektív vélemény a pályázatok értékelésére vonatkozóan.)

Tanulószerződést mindegyik megkérdezett köt, ezek rendszerét általában jónak tartják, fontos kérdésként kezelik, hogy mindkét fél számára jogokat és kötelezettségeket rögzít, mintegy keretbe foglalva a gyakorlati képzéssel kapcsolatos feladatokat.

Általános észrevételek:

- A szakképzés pályaorientációs időszaka, a 9–10. osztály nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Eredményesebb volt a szakképzés tíz évvel ez előtti rendszere. A tanulók fogékonysága, irányíthatósága 14 éves korban erőteljesebb – elvesztett időként érzékelik a gyakorlati képzők ezt az időszakot és szerintük szinte behozhatatlan hátrányokat halmoznak fel a tanulók a pályaorientáció időszakában, amelyek megnehezítik számukra és a gyakorlati képzést folytatók számára is a közös munka eredményességének biztosítását.
- Az OKJ felülvizsgálatát követő szakmaösszevonások gondot jelentenek a gyakorlati képzésben, mert a szakképzést folytatók még nem ebben a szisztémában szerezték ismereteiket (pl.: burkoló).
- A szakképzés gyakorlati feltételeinek finanszírozását egységesen kellene biztosítani, tekintet nélkül arra, hogy azt a vállalászási szféra, vagy költségvetési intézmény folytatja e. A költségvetési intézmény fejkvótával számolhat, a vállalászási szféra költségei nem finanszírozottak, holott az improduktív tevékenységek éppolyan költségterhet rónak a vállalászási szférában folyó gyakorlati képzés folytatóira.
- A hiányszakmák erkölcsi elismeréséért a politika szereplői is tehetnének a PR eszközeivel – Bajorországban például a miniszterelnök adja át a szakmunkás bizonyítványokat. Az ösztöndíjak megemelését a hiányszakmák esetében a megkérdezettek többsége üdvösnék tartaná.
- A felnőttképzésről általában az a megkérdezettek véleménye, de különösen a hiányszakmákra vonatkozóan, hogy azok jóval kisebb terhet rónak az abban résztvevőkre, lényegesen kevesebb idő alatt, kisebb szellemi erőfeszítést jelentve és jóval magasabb anyagi ösztönzés mellett teszik lehetővé a szakunkás bizonyítvány megszerzését.

Adottságok, eredmények:

A Pollack Mihály Műszaki Szakközépiskolában jelenleg ács-állványozó szakmát 40 fő (ebből 40 fő 11. évfolyamos, 12 fő 12. évfolyamos és 10 fő 13. évfolyamos, azaz végzős), kőműves szakmát 57 fő (ebből 26 fő 11. évfolyamos, 16 fő 12. évfolyamos és 15 fő 13. évfolyamos, azaz végzős), festő-mázoló tapétázó szakmát 79 fő (ebből 30 fő 11. évfolyamos, 22 fő 12. évfolyamos és 27 fő 13. évfolyamos, azaz végzős) és épületburkoló szakmát 53 fő (ebből 15 fő 11. évfolyamos, 22 fő 12. évfolyamos és 16 fő 13. évfolyamos, azaz végzős), összesen 229 fő tanul. Az elmúlt tanévben – az OKJ korábbi módosulásának következményeként – végzős tanuló a fenti szakmákban nem volt. A vizsgált szakirányokban összesen az elmúlt tanévben a tanulólétszám 152 fő volt. E tanévben valamennyien tanulószervezővel vesznek részt a gyakorlati oktatásban, a hátrányos helyzetű tanulók száma 37 (aránya 16,1%), tanulásban akadályozott 31 fő (arányuk 13,5%). Az év végén a bizonyítványba került elégtelenek száma 58 (tanulók számához viszonyított aránya 38%) volt, és 14 rovásk került kiosztásra a tanév során. Az elmúlt tanévben lemorzsolódott tanulók száma 25 (aránya 16,4%), az elméleti átlag 2,67, a gyakorlati pedig 3,8 volt. Ez utóbbi jónak mondható. Versenyeredmények (SzKTV) nincsenek tekintettel arra, hogy végzős osztály e szakirányokban nem volt.

A fenntartó önkormányzat és a kamara képviselő egybehangzóan valamennyi szempont tekintetében az értékelési skála csúcsát jól megközelítőnek értékelték az iskola oktató tevékenységét.

Következtetések

- Hatékonyabb pályaeorientációs munkát kell végezni az általános iskolában, de a 10. osztályokban is, amikor a konkrét szakma választása történik. Erre megfelelő időkeret, és szakmai anyagok biztosítása szükséges.
- A közoktatásban a szakszolgálati feladatellátást utazó pedagógusokkal évenkénti rendszerességgel, a folyamatosság biztosításával úgy lenne célszerű ellátni, hogy minden tanuló a neki szükséges segítséget a szolgáltatásokkal megkaphassa (iskola és pályaválasztási tanácsadás, nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, gyógy-testnevelés).
- Tudatosítani kellene a tanulóknál és a tanároknál is, az életpálya építés, életút tervezés jelentőségét és a szakmai fejlődés példákkal is bemutatható modelljeit, karrierépítési lehetőségeket a szakmai munka értékét (pl.: mesterképzés, rész-szakképzés, elágazások, ráépülő képzések, összetett szakmai képzések és fejlődési lehetőségek stb.).
- Be kell bizonyítani, hogy a 10 osztályra épülő szakmai képzés nem zsákutca, hanem a munkára épülő személyes életút, karrier alapja, a személy társadalmi felemelkedésének egy lehetséges módja.
- A 9–10. osztályokban a közismereti és szakmai előképzést olyan módon kellene módosítani, hogy abban az alapkészségek és kulcskompetenciák (számolási készség, értő olvasás, szóbeli és írásbeli kommunikációs készség, szociális kompetenciák, életpálya-építés) fejlesztésére nagyobb figyelem és időkeret álljon rendelkezésre.
- A korszerű technikák eszközök alkalmazására megfelelő módszertani képzéseket kell rendszeresíteni a pedagógusok részére, fejlesztendő a módszertani kultúrát.
- SDT (Sulina Digitalis Tudásbázis) mint oktatást segítő rendszer alkalmazására és használatára tanfolyamokat kell szervezni a pedagógusok számára.
- Az üzemi és az „üzemen felüli” iskolai tanmühelyi képzések összhangját megteremtve a tanulók sokoldalú felkészítését, szakmai ismereteit tovább szükséges növelni.
- A gyakorlati képzések szakmai ellenőrzésének szigorítását célszerű lenne megfontolni, hogy a tanulók gyakorlati felkészülése biztosított legyen.

Jegyzetek

1. Garai Péter (2009): A szakképzés és a munkaerőpiac anomáliái, fejlesztési lehetőségei a Dél-dunántúli Régióban. PhD-értekezés.
2. Gyenei Mihály (2002): Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Kiadványa.
3. Szekeres Tamás–Kadocsa László–Nagy Tamás (2003): Gazdasági igények – szakképzési válaszok. Szakképzési Szemle, 2003/4. sz. pp. 411–416.
4. Nagy Tamás (2006): Szakmai tanárok értékelési kompetenciáinak feltárása, javaslat a fejlesztésre.

Felhasznált irodalom

- Garai Péter (2009): A szakképzés és a munkaerőpiac anomáliái, fejlesztési lehetőségei a Dél-dunántúli Régióban. PhD-értekezés.
- Gyenei Mihály (2002): Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Kiadványa.
- Szekeres Tamás–Kadocsa László–Nagy Tamás (2003): Gazdasági igények – szakképzési válaszok. Szakképzési Szemle, 2003/4. sz. pp. 411–416.
- Nagy Tamás (2006): Szakmai tanárok értékelési kompetenciáinak feltárása, javaslat a fejlesztésre.